

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-65>

УДК 330.3

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ДЛЯ ЕКСПОРТЕРІВ АГРОПРОДУКЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

TAX INCENTIVES FOR AGRICULTURAL PRODUCT EXPORTERS: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND OPPORTUNITIES FOR UKRAINE

Кишакевич Богдан Юрійович

доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5721-8543>

Котик Ярослав Ігорович

аспірант,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6629-0547>

Костецький Роман Васильович

аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5671-255X>

Kyshakevych Bohdan

Lviv Polytechnic National University

Kotyk Yaroslav

Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych

Kostetskyi Roman

Lviv Polytechnic National University

У статті аналізуються різні підходи до оподаткування експорту агропродукції в країнах світу, серед яких звільнення від ПДВ, податкові пільги на дослідження та інновації, а також звільнення від корпоративного податку на прибуток. Наведені приклади з Польщі, Китаю та Канади демонструють, як ці заходи стимулюють зростання експорту агропродукції та сприяють залученню іноземних інвестицій. Автори підкреслюють, що впровадження в Україні додаткових механізмів, таких як повернення податків або субсидії на експортні витрати, можуть значно покращити конкурентні позиції українських аграріїв. Особлива увага приділена необхідності впровадження інституту авторизованого економічного оператора, що полегшить митні процедури та підвищить довіру до українських агровиробників на міжнародних ринках. Пропонуються конкретні заходи для стимулювання експорту агропродукції через податкові інструменти, які можуть бути адаптовані до українських реалій.

Ключові слова: податкові пільги, експорт, ПДВ, міжнародний досвід, ефективність агробізнесу, вільні економічні зони, агропродукція.

The article examines an importance of tax incentives in fostering the export of agricultural products. It emphasizes that in EU countries, developed mechanisms such as VAT exemptions and simplified customs procedures significantly reduce the financial burden on exporters and enhance their competitiveness. Countries like Germany, France, China, and the United States are highlighted for their effective use of these tax incentives, which have led to increased export volumes and greater international market participation. The article analyzes how free economic zones and the Authorized Economic Operator status provide additional benefits for exporting companies, streamlining customs

processes and reducing the time and costs involved in international trade operations. The study suggests that the adaptation of these approaches in Ukraine could play a pivotal role in facilitating its integration into global markets and attracting foreign investment. The article delves into the role of tax reliefs, especially VAT exemptions, as one of the main drivers of export growth. A detailed analysis of Poland, China, and Canada provides insight into how such policies help companies reduce production costs and improve competitiveness. The authors emphasize the need for Ukraine to implement these measures, particularly in the context of its European integration process, which requires harmonizing trade and customs legislation with EU standards. By simplifying VAT refund procedures and adopting FEZ and AEO models, Ukraine could increase its export volumes and strengthen its position in the international market. The authors suggest that Ukraine should consider introducing tax exemptions for exporters on a more extensive scale, particularly in industries with high export potential such as technology and agriculture. Additionally, the development of industrial parks and investment-friendly policies could attract foreign capital and further stimulate export activities. The study underscores the importance of clear adherence to customs and tax regulations to ensure the stability and efficiency of these tax incentive mechanisms.

Keywords: organizational and economic mechanism, energy efficiency, European integration, European countries, energy intensity, energy efficiency improvement tools, carbon-neutral economy.

Постановка проблеми. У країнах ЄС діють розвинені механізми податкових пільг, які спрямовані на стимулювання експорту, зокрема через звільнення від ПДВ та інші інструменти спрощення митних процедур. Вони дозволяють компаніям мінімізувати фінансові навантаження та підвищити конкурентоспроможність.

Для України, яка прагне посилити свої позиції на європейському ринку, адаптація цих підходів є надзвичайно важливою. Впровадження ефективних податкових пільг для українських експортерів може суттєво полегшити вихід на міжнародні ринки, підвищити обсяги експорту та залучити іноземні інвестиції. Актуальність питання підкріплюється євроінтеграційними процесами України, зокрема Угодою про асоціацію з ЄС, яка передбачає гармонізацію законодавства у сфері торгівлі та митного регулювання.

В умовах економічної нестабільності та глобальної конкуренції, податкові пільги можуть стати важливим інструментом для підтримки малого та середнього бізнесу, що займається експортом. Досвід країн ЄС показує, що стимулювання експорту через податкові пільги сприяє збільшенню зовнішньоторговельного обороту та зміцненню економіки. Враховуючи важливість експорту для України, адаптація європейських практик може стати ключовим фактором економічного зростання та розширення міжнародної співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вивчення податкового стимулювання експортерів агропродукції у різних країнах світу та особливості їх реалізації в Україні присвячено чимало наукових досліджень.

У дослідженні [2] аналізуються впливи податкових стимулів на якість експортної продукції. На основі поступової реформи податку на додану вартість у Китаї як зовнішнього шоку, оцінка методом різниць у різницях показує, що зниження податків призводить до зменшення якості продукції на рівні компаній (продуктів) на 5,3% (8,6%). Імовірним поясненням є збільшення обсягів виробництва та експорту, що витісняє людський капітал і негативно впливає на якість. У статті [3] розглядається, як дизайн податкових стимулів, зокрема їх розмір і цільова аудиторія, впливають на інноваційну діяльність компаній у рамках програми стимулювання високих та нових технологій у Китаї. Дослідження [4] показує, що податкові пільги на експорт агропродукції сприяють збільшенню кредитного фінансування підприємств, зокрема через інвестиції у фіксовані активи та покращення показників ефективності, таких як продуктивність і прибутковість. Ефект від пільг на експорт є більш вираженим для приватних компаній порівняно з державними або іноземними підприємствами.

Проблемам аналізу податкових пільг для експортерів присвячено також публікації В. Л. Hallen, С. Л. Cohen, С. В. Bingham [5], F. Manaresi, A. Palma, L. Salvatici, V. Scrutinio [6], Б. Ю. Кишакевича [7; 8], Е. Okoth [9] та інших, проте недостатньо висвітленими залишаються аспекти, пов'язані із адаптацією західних моделей податкового стимулювання експорту агропродукції в Україні.

Мета статті – аналіз методів податкового стимулювання експортерів аграрної продукції в різних країнах світу та вивчення можливості їх реалізації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний досвід показує, що податкові пільги для експортерів є ефективним інструментом підтримки економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності на світових ринках. Податкові пільги для експортерів агропродукції включають різноманітні механізми підтримки, які сприяють зниженню витрат і підвищенню конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Однією з найбільш поширених пільг є звільнення від ПДВ на експортовану продукцію, яке активно застосовується в таких країнах, як США, Канада та Україна. Інша популярна форма – повернення ПДВ (VAT rebate), яке дозволяє експортерам отримати відшкодування податку після продажу товарів за кордон, що широко практикується в Німеччині, Китаї та Франції. У багатьох країнах також діє звільнення від мит на аграрну продукцію, як, наприклад, в Індії, Бразилії та Австралії, що дозволяє суттєво зменшити витрати на експорт.

Субсидії на експорт є ще однією формою податкової підтримки, яка допомагає виробникам покривати витрати на просування своєї продукції за кордон. Цей інструмент застосовується в США та країнах ЄС, включаючи Францію та Німеччину. Індія та Аргентина активно використовують механізм Duty Drawback, який компенсує сплачені мита й податки, пов'язані з виробництвом експортованих товарів. Важливу роль у підтримці експортерів відіграють пільгові тарифи, які знижують податкове навантаження на товари, що експортуються, як це робиться в США та Канаді.

Крім того, країни часто впроваджують пільгові кредитні програми для аграріїв, які дозволяють отримувати доступні кредити для розвитку виробництва та експорту. В Австралії, наприклад, експортерам агропродукції надаються фінансові субсидії та кредити через державні програми. У багатьох державах також діють програми зі страхування експортних ризиків, що допомагає зменшити втрати від можливих коливань ринкових умов. Податкові пільги на інвестиції також стимулюють розвиток експортного потенціалу аграріїв у ряді країн, зокрема в США та ЄС. Такі заходи, як компенсація витрат на сертифікацію продукції для міжнародних ринків, додатково полегшують вихід на нові ринки.

В Україні також широко застосовуються податкові пільги для експортерів агропродукції. Основною пільгою є звільнення від сплати

ПДВ на експортовану сільськогосподарську продукцію, що дозволяє зменшити витрати та зробити українську продукцію конкурентоспроможною на міжнародних ринках. Крім того, діють пільгові умови для аграріїв у рамках державних програм підтримки експорту, зокрема компенсація витрат на сертифікацію продукції для іноземних ринків. Українські експортери також можуть скористатися фінансовою підтримкою у вигляді пільгових кредитів на розвиток аграрного виробництва.

Важливим інструментом є державні програми з просування продукції на міжнародних ринках, які частково покривають витрати на маркетинг і участь у виставках. Окрім цього, в Україні існують програми страхування експортних ризиків, що допомагають зменшити втрати від непередбачуваних обставин. Також діють податкові пільги для підприємств, які інвестують у виробництво та експорт агропродукції. Компенсація витрат на логістику також є важливою формою підтримки для експортерів. Українські аграрії можуть отримати відшкодування частини витрат на транспортування продукції до міжнародних ринків.

Можливості для України також полягають у вдосконаленні податкових інструментів для підтримки малого та середнього бізнесу, а також у створенні сприятливих умов для інноваційних підприємств. Ефективне впровадження таких пільг може стати рушійною силою для економічного розвитку та зміцнення експортного потенціалу країни. Запозичення міжнародного досвіду в оподаткуванні експорту агропродукції допоможе Україні не тільки інтегруватися у світову економіку, але й посилити власні позиції на міжнародних ринках [7].

У таблиці 1 зібрано різноманітні підходи до оподаткування експорту агропродукції в різних країнах. Більшість держав звільняють експорт від ПДВ або інших податків, щоб стимулювати міжнародну торгівлю, але при цьому необхідно дотримуватися митних і податкових вимог щодо документації та підтвердження факту експорту.

Митні пільги в країнах ЄС є важливою частиною стимулювання експорту та розвитку міжнародної торгівлі. Одним із основних інструментів є повернення податку на додану вартість (ПДВ) для експортерів. У Європейському Союзі товари, які експортуються за межі спільного ринку, звільняються від ПДВ, а компанії мають можливість отримати відшкодування цього податку, що сплачений на

Таблиця 1

Методи податкового стимулювання експорту агропродукції в різних країнах

Країна	Метод оподаткування експорту агропродукції	Особливості оподаткування експорту агропродукції
США	Звільнення від ПДВ та пільгові тарифи	Експорт агропродукції звільняється від ПДВ, що знижує вартість товарів для міжнародних покупців. Крім того, існують спеціальні програми, такі як USDA Export Credit Guarantee Program, що дозволяють експортеру отримувати кредити для міжнародних операцій та захищають від ризиків, пов'язаних з коливанням ринкових умов.
Канада	Звільнення від ПДВ та державні програми підтримки експорту	Експорт агропродукції в Канаді не обкладається ПДВ, що робить продукцію більш конкурентоспроможною на міжнародних ринках. Крім того, діють програми, такі як AgriMarketing Program, які допомагають фермерам просувати свої товари на нових ринках, покриваючи частину витрат на маркетинг, сертифікацію та логістику.
Німеччина	Повернення ПДВ (19%) та аграрні субсидії	Експортери можуть отримати відшкодування сплаченого ПДВ на аграрні товари, експортовані за межі ЄС. Повернення ПДВ робить німецьку продукцію дешевшою для зарубіжних споживачів. Крім того, європейські аграрні субсидії забезпечують додаткову підтримку аграріям, стимулюючи виробництво екологічно чистих та високоякісних продуктів.
Франція	Звільнення від ПДВ та субсидії на аграрну продукцію	Франція надає повне звільнення від ПДВ на експорт сільськогосподарської продукції, що сприяє виходу на міжнародні ринки. Крім того, програми спільної аграрної політики ЄС підтримують агровиробників через субсидії на виробництво органічної продукції та високоякісних продуктів, таких як вино, сир та інші сільськогосподарські товари.
Україна	Звільнення від ПДВ на експорт агропродукції та державні програми підтримки	Експорт агропродукції звільнений від ПДВ, що полегшує вихід на міжнародні ринки. Крім цього, українські експортери можуть отримати компенсацію за сертифікацію продукції для міжнародних ринків. Держава також розробляє програми підтримки фермерів, щоб стимулювати експорт сільськогосподарської продукції на фоні євроінтеграційних процесів.

стадії виробництва або придбання сировини на внутрішньому ринку. Такі пільги допомагають знизити фінансове навантаження на експортерів і підвищити їхню конкурентоспроможність. Статистичні дані свідчать, що впровадження таких пільг суттєво сприяє зростанню обсягів експорту. Наприклад, у Китаї політика повернення експортного ПДВ позитивно вплинула на розвиток обсягів експорту, підвищивши його конкурентоспроможність на міжнародному ринку [3].

Для країн ЄС, таких як Німеччина і Франція, нульова ставка ПДВ на експорт є одним із ключових інструментів, що забезпечують конкурентоспроможність їхніх експортерів. Експортери в цих країнах зобов'язані зберігати документацію про всі операції протягом

6 років, що дозволяє контролюючим органам здійснювати перевірки і уникати зловживань [5].

Іншим поширеним інструментом є програма авторизованого економічного оператора (АЕО), яка дозволяє компаніям отримувати спрощення митних процедур. Компанії, що мають статус АЕО, можуть користуватися прискореним митним оформленням, що зменшує час на перевірки та знижує затримки вантажів на кордоні, що особливо корисно для великих компаній та тих, що займаються міжнародними операціями з великою кількістю вантажів [1].

В Іспанії діють програми зниження ставок корпоративного податку для компаній, що займаються експортом сільськогосподарської продукції. Такі програми допомагають

підтримувати місцевих виробників та стимулювати розвиток сільськогосподарського сектора в країні. Подібні податкові пільги існують і в інших країнах ЄС, що сприяє розвитку специфічних галузей економіки.

Фінляндія пропонує податкові пільги для експортерів, які інвестують у дослідження та інновації, що дозволяє країні залишатися лідером у сфері технологій та стимулювати розвиток експортоорієнтованих підприємств. Швеція має спеціальні програми підтримки малих та середніх підприємств (МСП), що дозволяє їм отримати податкові знижки та доступ до субсидій, що робить їхню продукцію більш конкурентоспроможною на міжнародних ринках. Загалом, податкові пільги для експортерів агропродукції, які найчастіше практикуються у світі, реалізуються у формі:

1. Звільнення від ПДВ (VAT exemption) – США, Канада, Україна.
2. Повернення ПДВ (VAT rebate) – Німеччина, Китай, Франція.
3. Звільнення від мит (Duty exemption) – Індія, Бразилія, Австралія.
4. Експортні субсидії (Export subsidies) – США, ЄС (Франція, Німеччина).
5. Duty Drawback (компенсація мит і податків) – Індія, Аргентина.
6. Пільгові тарифи (Preferential tariffs) – США, Канада, Австралія.

В Україні практикують такі податкові пільги для експортерів, як звільнення від ПДВ на експорт та повернення ПДВ. Експортери в Україні мають право на звільнення від сплати ПДВ за товари та послуги, які експортуються за межі країни. Фактично це є однією з ключових податкових пільг для українських експортерів. Експортери мають право на відшкодування ПДВ, який був сплачений на внутрішньому ринку за сировину або компоненти, що

використовуються для виробництва експортованих товарів.

Висновки. Досвід таких країн, як США, Канада, Китай, Європейський Союз та Індія, демонструє, що ефективна податкова політика здатна стимулювати розвиток аграрного сектору та забезпечити стабільний ріст експортних надходжень. Однією з найпоширеніших форм підтримки є звільнення від ПДВ на експортовану продукцію, яке дозволяє зменшити витрати на виробництво та підвищити конкурентоспроможність товарів на міжнародних ринках. Повернення ПДВ також є поширеним інструментом у таких країнах, як Німеччина та Франція, що дозволяє експортеру повернути частину сплачених податків і стимулювати нові експортні операції. Крім того, багато країн пропонують експортні субсидії, що допомагають аграріям компенсувати витрати на маркетинг, транспортування та логістику, як це практикується в країнах ЄС та США. Для України досвід міжнародної практики може бути особливо корисним у контексті розширення експорту агропродукції. Вже сьогодні Україна застосовує звільнення від ПДВ на експорт, але додаткові механізми, такі як повернення податків або субсидії на експортні витрати, можуть значно покращити конкурентні позиції українських аграріїв. Досвід провідних аграрних країн демонструє, що комплексна податкова підтримка може не лише підвищити ефективність експорту, але й стимулювати розвиток інновацій у сільському господарстві, покращити інфраструктуру та сприяти залученню інвестицій. Україна, як одна з ключових країн-експортерів сільськогосподарської продукції, має можливість використовувати міжнародний досвід для побудови ефективної податкової системи, яка сприятиме стабільному зростанню аграрного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міністерство фінансів України. Авторизовані економічні оператори. URL: https://mof.gov.ua/uk/authorized_economic_operators-470
2. Kong D., Xiong M. Unintended consequences of tax incentives on export product quality: Evidence from a natural experiment in China. *International Journal of Industrial Organization*. 2021. № 29(4). P. 802–837.
3. Dai X., Chapman G. R&D tax incentives and innovation: Examining the role of programme design in China. *Technovation*. 2022. № 113. 102419. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2021.102419>
4. Zhang D. Is export tax rebate a quality signal to determine firms' capital structure? A financial intermediation perspective. *Research in International Business and Finance*. 2021. № 55. 101317. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2020.101317>
5. Hallen B. L., Cohen S. L., Bingham C. B. Do accelerators work? If so, how? *Organization Science*. 2020. № 31. P. 378–414. DOI: <https://doi.org/10.1287/orsc.2019.1304>
6. Manaresi F., Palma A., Salvatici L., Scrutinio V. Managerial input and firm performance: Evidence from a policy experiment (No. dp1871). *Centre for Economic Performance, LSE, London, UK*. 2022.

7. Кишакевич Б. Ю., Демедюк Б. Т. Податкове стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу у країнах ЄС. *Ефективна економіка*. 2023. № 9.
8. Кишакевич Б. Ю., Юзьв'як О. А. Моделювання економічного капіталу банку для кредитного та ринкового ризиків. *Вісник ХНУ України: Науковий журнал. Економічні науки*. 2015. Вип. 3. Т. 1. С. 124–127.
9. Okoth E. Effects of Tax Incentives and Subsidies on Economic Growth in Developing Economies. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*. 2023. 7(7). URL: <https://ssrn.com/abstract=4532631>

REFERENCES:

1. Ministry of Finance of Ukraine. Authorized economic operators. Available at: https://mof.gov.ua/uk/authorized_economic_operators-470
2. Kong, D., Xiong, M. (2021). Unintended consequences of tax incentives on export product quality: Evidence from a natural experiment in China. *International Journal of Industrial Organization*, vol. 29(4), 802–837.
3. Dai, X., Chapman, G. (2022). R&D tax incentives and innovation: Examining the role of programme design in China. *Technovation*, vol. 113, 102419. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2021.102419>
4. Zhang, D. (2021). Is export tax rebate a quality signal to determine firms' capital structure? A financial intermediation perspective. *Research in International Business and Finance*, vol. 55, 101317. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2020.101317>
5. Hallen, B. L., Cohen, S. L., Bingham, C. B. (2020). Do accelerators work? If so, how? *Organization Science*, vol. 31, pp. 378–414. DOI: <https://doi.org/10.1287/orsc.2019.1304>
6. Manaresi, F., Palma, A., Salvatici, L., Scrutinio, V. (2022). Managerial input and firm performance: Evidence from a policy experiment (No. dp1871). *Centre for Economic Performance, LSE, London, UK*.
7. Kyshakevych, B. Y., Demedyuk, B. T. (2023). Podatkove stymulivannia rozvytku maloho ta serednoho biznesu u krainakh YeS. [Tax incentives for the development of small and medium-sized businesses in EU countries] *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 9.
8. Kyshakevych, B. Y., Yuzvyak, O. A. (2015). Modeliuvannia ekonomichnoho kapitalu banku dlia kredytnoho ta rynkovoho ryzykiv [Modeling the bank's economic capital for credit and market risks]. *Bulletin of the KhNU of Ukraine: Scientific journal. Economic sciences – Visnyk KhNU Ukrainy: Naukovyi zhurnal. Ekonomichni nauky*, vol. 3(1), pp. 124–127.
9. Okoth, E. (2023). Effects of tax incentives and subsidies on economic growth in developing economies. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, vol. 7(7). Available at: <https://ssrn.com/abstract=4532631>